

Viggo Sjøqvist: *Peter Munch. Manden, Politikeren, Historikeren.* (Gyldendal, 1976). 313 s.

P. Munch er utvivlsomt den mest ekstensivt behandlede af dette århundredes danske politikere. Han har af naturlige grunde været en central skikkelse i en række generelle fremstillinger af dansk politik fra århundredskiftet til anden verdenskrig, ikke mindst Viggo Sjøqvists fremstilling af dansk udenrigspolitik i 1930'erne; han har også været emnet for mere specifikke analyser, først og fremmest Karup Pedersens disputats, og endelig har han selv især gennem sine omfattende erindringer og den offentliggjorte brevveksling med ungdomsvennen I. P. Jacobsen været med til at lægge et omfangsrigt, biografisk materiale frem. Og med denne bog foreligger så den første egentlige biografi af P. Munch.

Viggo Sjøqvist giver ikke nogen speciel begrundelse for at tage P. Munch op til en ny vurdering, men man kan dog nok drage visse slutninger fra bogen og dens kontekst. Når han har kastet sig over Munch, skyldes det givetvis i nogen grad utilfredshed med den hidtidige litteratur, som biografien indeholder forbløffende få referencer til. Men den væsentligste motivation er dog nok Sjøqvists velkendte interesse for de store personligheder i dansk udenrigspolitik og ikke mindst en optagethed af Munchs »egenartede«, delvis gådefulde personlighed.

Nøglen til »manden« og dermed »politikeren« P. Munch søger Sjøqvist primært i traumatiske oplevelser i barndom og ungdom; fortiden »er af stor betydning til forståelse af, hvordan han blev den egenartede personlighed« (s. 10). For at belyse denne gennemfører Sjøqvist et omfattende og efter omstændighederne vellykket historisk detektivarbejde, der giver et godt billede af de problematiske ydre omgivelser, som P. Munch voksede op i. Men Sjøqvist vil videre; han ønsker

også at trænge ind i P. Munchs personlighed, afdække de psykologiske træk, der tilsammen konstituerer den, og finde frem til de faktorer, der har betinget dens udvikling. Hovedkilderne til denne analyse er Munchs brevveksling med ungdomsvennerne I. P. Jacobsen og Aage Friis og med Viborg-rektoren Lefolii. Spørgsmålet er, hvor langt denne analyse fører. Sjøqvist ser utvivlsomt rigtigt, når han som karakteristiske træk hos Munch påpeger hans generelle og altomfattende skepsis, hans trang til logik og konsekvens og hans følelse af »at stå udenfor«. Ligeledes dokumenteres det klart nok, at den proces, der formede Munchs personlighed, var både kompliceret og langvarig. Forsøget på at relatere disse træk til de ydre omstændigheder og i det hele taget at give en udviklingspsykologisk forklaring på fænomenet Munch lykkes imidlertid kun i et vist omfang. På et centralt sted skriver Sjøqvist: »Denne følelse af at stå uden for andres liv synes at kunne føres tilbage til en eller anden sjælelig katastrofe i barndommen, da »han blev knust én gang for alle«, hvor »hans sejl gik under og livstræ knækkede«. Han fortæller intet om, hvad det er for en ulykke, der ramte ham og skabte denne sjælelige katastrofe. Vi kan kun gisne ... Så meget tør dog vel siges, at det må have drejet sig om en begivenhed, der har berørt hans personlige integritet på det dybeste« (s. 25). Dette er – som Sjøqvist selv erkender – en utilfredsstillende forklaring. For det første er det ikke nogen forklaring. For det andet er det tvivlsomt, om man i den 19-årige Munchs udtryk (i et brev til I. P. Jacobsen) om det knækkede livstræ skal lægge meget mere end et måske særlig akut og under alle omstændigheder særlig klart artikuleret udtryk for en Weltschmerz, som vel rammer de fleste unge mennesker på et eller andet tidspunkt. Sjøqvist synes ved flere lejligheder at falde for fristelsen til at tolke den unge Munchs usædvanlige

evne til introspektion og til at artikulere denne som udtryk for en særlig kompliceret, gådefuld eller unormal personlighed. I det hele taget overbetoner Sjøqvist sandsynligvis de neurotiske træk i Munchs personlighed og underbetoner, omend han ikke helt ser bort fra dem, de »sunde« træk, der også fandtes, og som man meget vel kan argumentere var de dominerende.

Endelig og mere generelt kan man tvivle på, om Sjøqvists metode, der kan karakteriseres som traditionel historisk »Einführung«, er den bedst egnede til formålet. Hans målsætning falder klart sammen med den såkaldte psykobiografis, nemlig at give et helhedsbillede af en personlighed og dens dannelse. Psykobiografien søger imidlertid at etablere sine forklaringer ved hjælp af en eksplicit reference til personlighedspsykologiske teorier, hvadenten der er tale om mere traditionel psykoanalytisk teori eller senere teoridannelser af Jung, Horney eller Maslow. Psykobiografien er endnu en ret problematisk genre; men hvor psykologisk teori kombineres med historisk og politisk forståelse, som f.eks. i Alexander og Juliet George's klassiske Wilson-biografi eller Doris Kearns' nylige, fortræffelige biografi af Lyndon Johnson, kan der føjes væsentligt til den forståelse, som en mere traditionel »indfølelse« biografi kan nå frem til. Netop fordi Sjøqvist er af den opfattelse, at P. Munch er så »egenartet«, kunne man have ventet en inddragelse af personlighedspsykologiske problemstillinger med henblik på en fastere helhedskarakteristik af hovedpersonen.

Det hører med til Sjøqvists approach, at han opfatter Munchs personlighed som den væsentligste faktor til forklaring af udviklingen i hans politiske holdninger, mens han omvendt lægger mindre vægt på det sociale og politiske miljø, som Munch bevægede sig i. Når han f.eks. skal forklare Munchs »omvendelse« fra fæstningstilhænger til antimilitarist,

gør han det primært med henvisning til Munchs konsekvensrytteri, hans tilbøjelighed til at gå til ekstremerne (s. 38). På samme måde forklarer han det forhold, at Munch – trods sin grundlæggende skepsis – alligevel kunne se en mission i en utilitaristisk politik til gavn for almindelige mennesker, som resultat af et bevidst forsøg på at rive sig ud af »håbløshedens evangelium« (s. 41). Begge forklaringer kan være gyldige, så vidt de rækker, men hvor langt? For at forklare Munchs forsvarspolitiske kolbøtte må man nødvendigvis også inddrage det københavnske akademikermiljø, som Munch bevægede sig i i 1890'erne, og hvor konservative og national-liberale tendenser var i hastigt tilbagetog. Ligeledes må man formentlig i højere grad, end Sjøqvist gør det, inddrage Munchs erfaringer fra Frankrigsopholdet 1900–01 i forklaringen på udviklingen af hans social-radikalisme.

Afsnittet om »manden« P. Munch, der bringer os frem til begyndelsen af Munchs politiske løbebane ved århundredskiftet, er – med de nævnte forbehold – biografiens mest originale del. I det følgende hovedafsnit om »politikeren« er vi på mere kendt grund. Det var ikke at forvente, at Sjøqvist i sin fremstilling af 1. verdenskrig eller 1930'erne skulle føje væsentlige, nye vurderinger til dem, han allerede tidligere har givet, omend man nok kunne have ønsket en større nuancering på visse punkter. De interessanteste afsnit er derfor behandlingen af P. Munchs virke før 1. verdenskrig (og særlig udviklingen i hans forsvarspolitiske doktrin) og af Munch som Folkeforbundspolitiker i tyverne. Sjøqvist har tidligere påvist, at der i midten af 1930'erne skete en ændring i Munchs syn på Folkeforbundets muligheder og rolle i dansk sikkerhedspolitik; her giver han baggrunden herfor og samtidig en tiltrængt korrektur til forestillingerne om P. Munchs blåøjede Folkeforbunds-romantik. I den

forbindelse er Sjøqvists dokumentation af Munchs grundlæggende pessimisme efter katastrofen i 1914 af stor betydning for forståelsen af Munchs udenrigspolitiske opfattelse i mellemkrigstiden. Sjøqvist kontrasterer denne pessimisme med mange af Munchs optimistiske offentlige udtalelser og ser denne som udtryk for en indre dialog mellem villet optimisme og instinktiv pessimisme (s. 146). Man kunne også se kontrasten som udtryk for et pragmatisk karaktertræk hos Munch, som flere gange kom til udtryk, f.eks. i anlægget af Tune-stillingen 1915, men som næppe stemmer overens med Sjøqvists billede af Munch som den logiske, konsekvente politiker, og som derfor underbetones i fremstillingen.

Afsnittet indeholder også interessante iagttagelser af P. Munchs udenrigspolitiske »stil« – hans arbejdsmetode, forhold til ministeriet, parti- og regeringsfæller; dette er aspekter, som man gerne havde set belyst mere ekstensivt, og som peger på et behov for yderligere undersøgelser.

Det er rigtigt set, at biografien også indeholder et hovedafsnit om historikeren P. Munch, både den flittige lærebogsforfatter og forskeren. Afsnittet har nødvendigvis oversigtens karakter og går ikke ned i nogen dyberegående analyse af Munchs metode og historiesyn; det vigtige ligger først og fremmest i, at der hermed er peget på et vigtigt felt for fremtidig forskning. Både gennem sit omfattende historiske forfatterskab og gennem erindringerne, der så langt er den vigtigste enkeltkilde til dansk politisk historie i første halvdel af 20. århundrede, har Munch sat sit store præg på flere generationers historieopfattelse. En kritisk analyse af Munch som historiker er derfor en væsentlig opgave, som Sjøqvists fremstilling aktualiserer.

Man kan næppe sige, at Sjøqvists intentioner med biografien er opfyldt i fuldt mål. »Gåden« P. Munch – i den udstrækning en sådan findes – er kun delvis

løst. Sjøqvist har en tendens til at overbetone de psykodynamiske aspekter af politisk adfærd på bekostning af de sociale og undlader f.eks. helt at tage stilling til *rollens* betydning, som jo var kernen i Karup Pedersens analyse. Men biografien indeholder megen solid forskning om Munch og hans politiske adfærd. Sjøqvists helhedsbillede af Munch, der trods visse mangler for første gang lader os se ham som den rigt facetterede personlighed, han var, vil være det naturlige udgangspunkt for al videre Munch-forskning.

Nikolaj Petersen

Troels Fink: *Da Sønderjylland blev delt 1918–1920. I–II*. (Institut for Grænseregionsforskning, 1978). 288, 108 s.

De hidtidige fremstillinger af genforeningsproblematikken i årene 1918–20 har lidt af den svaghed, at alle de vigtigste udenlandske kilder ikke har været genstand for en systematisk bearbejdelse.

Dette skyldes naturligvis i første række, at disse kilder ikke har været tilgængelige før i de senere årtier. Det tyske arkivmateriale var det første, der blev adgang til, efter at den danske arkivdelegation bestående af arkivarerne Johan Hvidtfeldt og Harald Jørgensen i slutningen af fyrrerne havde hjembragt mange vigtige akter fra det tidligere Auswärtiges Amt. Desværre var fototeknikken dengang ikke alt for god, så mange af dokumenterne er i en dårlig forfatning med ofte svært læselige tekster.

I løbet af tresserne og halvfjerserne blev der mulighed for at studere de engelske akter. Den sidste skanse, der skulle erobres, var det franske udenrigsministeriums arkiv, der hidtil havde modstået alle stormløb. Da Harald Jørgensen i 1958 søgte at få adgang for at benytte materialet til sin bog »Genforeningens statspolitiske baggrund« (1970), fik han